

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 30. АПРИЛА 1877.

ГОДИНА VI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 20.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свака о дану сваке представе на по тавака. — Стои за Нови Сад 40, а на страну 60 и, месечно. — Претплата се наше Коријелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту приима да разапиље овај лист.

ТОМАЗО САЛВИНИ.

(Наставак.)

То је диван изненадан ефекат, а средства су тако проста. Касније долази онај красан призор Хамлета са својом матером. У том призору росијев Хамлет истргне слику, што представља мужа материна, из њених руку, па је сатре ногама, од гњева играјући. Код Салвинија нема тих неартикулисаних осећаја. Салвинију је овом приликом доста, што истичито, и од срца говори. Тек при спритецку тог призора наступи један часак, где је тако узбуђен, да руком лупи о сто, али само за један часак, да се онет поврати и да то, тако рећи, непосредно опровргне бним умиљатим гласом, којим се прашта од матере. У нетом чину је онај призор, где се Хамлет с Лаертесом бори, пајсавршеније, што до се сада од те врсте могло видити. Ту се њих двоје боре тако вешто, да гледаоци ни за часак не посумњају, е то није збиља. Па онда онај бол и оно изненађење хамлетово, кад га Лаертес превари и рани, па онда мач од себе баши; кад Хамлет немо, али неодољивим покретом пружи Лаертесу свој туши мач, а онтим Лаертеса прободе, кад осети да је отрован, кад краља прободе: све то беше уметност за углед.

Али све то надилази умирање салвинијево као Хамлет. То није била тек натолошка продукција. Када клоне, преко лица му се распостире неописана туга и жалост, која те живо дира у срце. Мирно обухвати руком врат свога Хорација, јединог човека, који га није преварио, привлачи га к себи и излуко га у чело. За тим се стресе грчвito у целом телу, али тако, да ти то једва можеш приметити, а глава му пада о тле, и чисто видиш, како му тело по лако изумире.

Салвини је од шекспирових трагедија приказао још и Мекбета, који се, као што знамо, jako разликују

је и од Отело и од Хамлета. Салвини је све те три улоге у целини тако живо извео, тако је јасно обележио све у чему се ти карактери једно од другога разликују, да чисто мораши помислити, да је та кав, а не друкчији морао бити прави Отело, прави Хамлет, прави Мекбет. Ко тако уме пратити карактере, о томе се може рећи, да има у себи највећи дар за глумачку уметност: особину индивидуалисти сваки карактер.

Салвини је у томе прави уметник. Он говори увек својим гласом и као Отело, и као Хамлет, и као Мекбет, али тако, као што би говорили ти исти, да су имали његова гласа. Салвини се задуби у дух својих улога. Видиш, да осећа све, што говори, да га је улога загрејала, и да је заборавио да тек игра. Видиш па целој му и гри, да он сам мисли, да је онај исти, ког приказује, па одатле долази, да те мора запети игром својом, хтео ти то, или не хтео. Салвини никад не ће погледати у публику. За њега нема публике. Он приказује све истинито, верно и озбиљно, а девета му је брига, да посматра публику, да ли јој се допада игра његова или не. Једном речју, он је у стању произвести у нама потпуну илузију.

Салвини као Мекбет долази у потпуној војничкој опреми у призору с вештицама. На челу му се види изражено поносито достојанство. Тек полагање се даје завести од жеља, које му после долазе главе. Готово се устраши, кад се испуни првично пророчанство вештица. Али кад краљ Дункан наименује старијег му сина за херцега кумберландског, то га већ боли, а тиме показује какве су му жеље прикривене у души.

Састањак његов са женом, то колебање између сумње и дела није још досад ни у коме тако искочило као у Салвинија. То беше смртна борба, коју је водила тежња за славом и чашћу

против поштеног и према краљу свом верног поданика. Ту борбу извео је Салвини уметнички. На силу божију угушује у себи све сумње, иде да изврши грозно дело, као да није при себи, као да не зна шта ради, и ми се некако надамо, да не ће урадити што је наумио. Али он изврши убиство, враћа се полагано, и ми пред собом видимо иоништеног човека, који је убио не само краља него и своју другу, бољу половицу у себи. Ти тихи, загушљиви, ис прекидани јауци, којима кажује, да је Мекбет убио сан, потресају те до дна срца са њихове природе и истинитости.

У призору кад се појављује дух убијеног Банка, Салвини се тако устраши и упrenaсти, да ти се чисто крв леди у жилама. У почетку је окрепио био деђа публица, али кад се дух и по други пут појави, лице му изражава сам трелет, страх и ужас, очи му искочиле, ногледи су му укочени, непомични; тамац права слика за те душевне покрете за сваког уметника-живописца.

Али све је то надвисило салвивијева игра у последњем чину.

Мекбета може да заплаши глас, реч, визија, али га све то још не може застрашити. Само су му живци попустили, али дух му је још јак. Међу тим долазе једно за другим ударци, који би

кадри били из корена потрести и стогодишњи храст. Умире мужана, која је снажна била и њему самом задавала страве. Убија је грижа савести, а то потреса и самог Мекбета. Када му доносе глас, да се кренула бирнанска шума, разљућен спонада гласника и лути га о тле, не толико руком, колико муњама, које му севају из његових очију. Али на ново се приbere и смеје се у очи судбини: та њега не може убити човек од матере рођен. Полази у бој као какав Цезар, и још је и великолушан према непријатељу свом на бојном пољу све дотле, док не чује, да Макдуф није рођен, него да су га исекли из материце утробе. Али и тада још не губи храброст своју. Бори се као лав. Више пута сузбије свога непријатеља, хвата га за руку, и готово да га обезоружа, али у један мах пушта и непријатељево и своје оружје из руке, а тај тренутак употреби Макдуф да га прогубде. На тај начин Мекбет умире не као побеђен већ као убијен јунак. Стискујући свој налош, клоне, али се још једном подигне, ослањајући се на руку своју, завитла налошем својим још један пут, и издишући стреља погледима праве мржње из својих попак угаслих очију Макдуфа, па се онда сурва о тле мртав.

(Срчиће се).

К А Р Л О Т Р А Ј М А Н.

Пре кратког времена умрло је у Бечу чувени комичар Карло Трајман. Све бечлије искрено жале за њим. Беч у оште баш нема добро памтење, а није ни особито захвалан: та за то је велика варош. У велико-варошком животу већ је и тренутак тако силен, да обрati на се сву пажњу, те не да човеку мислити, ви о оном што је било ни што ће бити. Али има ипак једно место у том великому организму, где је цун поштовања и захвалиности, и где му је памтење јако. Беч има свој особени свет осећања и сећања. Ко му је само један пут добра учинио, или ко га је за десетине година држало у неком милом потресу и заносу, томе је он веран и после смрти. Беч из својих трагичара ствара писане приче, а комичаре овековечује у живом предању. Тако је ишао и стојао, ово је и оно је ту и тад рекао, овако је јeo, ту је и тамо станововао, за овим се столом картао. Нестрој, Шолц, Гројс, директор

Карл — све су то нокојници, који и данас још живе у Бечу и живије као и Трајман још дуго времена у устима бечија.

Карло Трајман заузима у повесници бечке комије веома знатно место, јер је он био најуниверзалнији карактер бечке позорнице. У њега није било оне индивидуалности, што је Шолца већ по себи начинила типом, као ни оног дубоког комичног ногледа, што је у Нестроја тако силовито утицао на срце њихових сувременика. Нестрој је знао својом сатиром да пацита у појединим сликама читаву епоху; Трајман се више држао површине ствари, али дух му је имао безбрз оseћајних рожића, којима се и нехогиће задржавао на предметима. Ако није имао дара да проникне ствари, то је он био тим способнији за то, да их обухвати, да поједину особу у тренуту свестрано прегледи и у себе прими. Он је појединица у укуцијој његовој спољашњости ухватио, као

од прилике фотоскулптура, која фотографише у један пут са дадесет страна; унутарњост мрала се онда предати сама по себи. Као што је Нестрој делао из унутарњости на спољашњост, тако је Трајман посредством спољашњости утицао на унутарњост. Тај дар, да оцази и схвати спољашњост, учинио је, те је он као Хамбуржанин постао аустријски комичар. У држави, где је религиозан, политичан и пародан живот једнополик, он би се изгубио, јер не би имао грађе за свој дух; али у нашем државном ша-ренилу иливао је он у изобилју спољашње мпо-

гостручиности, којом се знао свештити. Тако су постале његове беззорне народне и конфесионалне карикатуре и овде у земљи и па страни; то је комична етнографија са свим новим врстама. Тај комични начин пренео је и на грађански живот. Он је увек тражио не типове, него индивидууме. Вишега је занимала врста, него род, а још већма специјалитет или раритет. Сваки такав индивидуум имао је опет нову народност. Трајманова комика била је дакле и ту у неколико етнографских, само што су се те народности одичавале у једном човеку.

(Свршиће се.)

МАСТИЋИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.
„Саћурица и пубара“, шаљива игра у три чина, са
певањем од Јане Округића Сремца.

За ових осам до девет година, од како „Саћурицу и пубару“ познајемо, тешко да је и једна сезона позоришна у Новом Саду прошла, а да није иста шаљива игра „дневни ред“ дошла; па, за цело, кадгод је била представљана, није никад ишло без тога, а да јој публика баш од срца не изрази гласно своје допадање. И у недељу 24. априла о. г. забављала је она публику, — која је тога вечера и покрај „suspensu-a“ дворану на свим местима прилично напунила, — тако, као да се тек први пут иза завесе указала слика, извађена из нашег пародног живота, а тако и верно и живо најртванија. Свака досетка — а тих је комад пун — деловала је као са свим поба. Заиста најбоља сведочња за ваљаност комада. Све да и није тај комад при досадањим претресима хвалама обасиран био, све да га и није драматски одбор у Загребу удостојио награде: већ је то довољно, што никако не може да застари. Ретке су то шаљиве игре, које „вечиту младост“ уживаву.

Како наши глумци тај комад приказују, о томе је већ и сувише говорено, а да би се могло што новога у томе погледу рећи. Неке промене у подели улога једва да су се приметиле: при свим досадањим варијацијама некако се увек десило, да је ансамбл био ваљан. Знак је дакле, да поједини делови нису кварили тога ансамбла: сваки се појављивајаја лако уживио у своју улогу. Види се, да су приказивани ако не сви, оно бар нећином, „aus des Dichters Lande“; најбоље га дакле разуму, а према томе најбоље и препрелукују његов производ.

(„Пркос“). Уз „Јединицу“, о којој је у прошлом броју овога листа мало описаноје говорено, приказан је 23. априла и „Пркос“. Гледајући тај шаљиви комад, што га је за нашу позорницу прерадио наш никад незaborављени др. Јован Андрејевић, и слушајући лепе песме, што их је за тај

комад компоновао наш за нашу музiku и за наше позориште сувише рано, премнуди, никад, непрежаљени А. Максимовић: моралисмо се ишчесто одати уживавању, што је у пама произвео складан приказ тога комада. А ко да и не уживи, кад одмах у почетку Ружић (Милан) и г. Ружићка (Сока), за тим Сајевић (Која) и г. Л. Хаџићева (Јелка), а на послетку Марковић (Селаковић) и г. Ј. Поповићева (Ката) у различитим варијацијама, а свако од њих опет на свој начин, износе вешто да видије стару тему: „Пркосе, твоје је име жена!“ Том пркосу најбољи је израз умела, дати г. Ружићка и прикладном и вештом игром и леном певком својом. Гледајући и слушајући тај „оличени пркос женски“, па ту игру Ружићкину *avec verve*, на певање њено *con fuso*: морадо смо за право дати нашем времешнијем комицији, који, сећајући се ваљда својих лета и година, чисто уздизиши рече: „Та жена не ће никад остати!“ Лепо и добро су певали и Ружић и Сајевић и Марковић, а г. Л. Хаџићева и г. Ј. Поповићева нису криве, што им је мати природа била ма-нека, те им не даде јачега гласа за певање.

Публика, која се још до сад никад није била искушила у тако депом броју, примила је и цељу представу и певање с особитим допадањем, и на њено захтевање морали су Ружић и Ружићка два пут отпевати своју песму: „Sad ћemo видити!“, а тако исто морао се поновити и секстет на крају комада.

МУЗИКА.

* (Софija Ментерова-Поперова) гласовита уметница на гласовиру и муж јој Попер, челиста ц. дворског позоришта за опера у Бечу, најутили су утечју месецу маја да дају концерат у нашем позоришту. Ми се унапред радујемо уживавању, што ћемо га имати, а с пама заједно зарадеваће се сигурно и онај део нашег света, што мари за уметничко уживавање у свирци.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

20. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 17.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 30. АПРИЛА 1877.

ПРВИ ПУТ:

ПРОВОДАЦИЈА.

ШАЉИВА ИГРА У 3 ЧИНА, НАПИСАО ЈУДИЈЕ РОЗЕН, С НЕМАЧКОГ ПРЕВЕО А. М.

ДОСОВЕД

Барон Велден, министар Божковић.

Констанција, његова нећака М. Рајковићка.

Бромберг, управитељ добара и старатељ констанцијин С. Рајковић.

Ема, његова кћи Л. Хаџићева.

Блумовица, удовица тајног светника Ј. Поповићева.

Јосиф, њен син Добриновић.

Ото Кернер, новинар Сајевић.

Барица, спроче Љ. Зорићева.

Иван, послужитељ Бушић.

Збива се у кући блумовичиној у престоници, у садање време.

У недељу 1. маја: „**СТАРИ ВАКА И ЊЕГОВ СИН ЖУСАР**“. Шофоријна игра у 3 чина, с певањем.

Г. М. РАЈКОВИЋКА и г. С. РАЈКОВИЋ, пре тога чланови народног позоришта у Загребу, као гости.

Умолявaju се наши поштовани претплатници, да би изводели исплатити своју претплату у књижари браће М. Поповића.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стани матичном) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.